

AB VE DIŞ İLİŐKİLER GENEL MÜDÜRLÜĐÜ
DIŞ PAZAR STRATEJİLERİ ÇALIŐMA GRUBU

UKRAYNA DIŞ PAZAR STRATEJİSİ ÇALIŐMASI

KASIM 2016

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
GENEL BİLGİLER.....	2
GENEL EKONOMİK DURUM.....	2
TARIM SEKTÖRÜ.....	3
TÜRKİYE – UKRAYNA TARIMSAL DIŞ TİCARETİ	6
UKRAYNA İLE POTANSİYEL ÜRÜNLERİMİZDE DIŞ TİCARET DEĞERLERİ	9
SONUÇ	15
UKRAYNA İLE İLGİLİ RAPORLAR.....	15
KAYNAKLAR.....	15

GENEL BİLGİLER

Başkenti	Kiev
Resmi Dil	Ukraynaca
Devlet Başkanı	Petro POROSHENKO
Başbakan	Volodymyr GROYSMAN
Tarımsal Politika ve Gıda Bakanı	Taras KUTOVIY
Para Birimi	Hryvnia
Nüfus (Bin Kişi)	45.363
Müslüman Nüfus (Bin Kişi)	408
Kırsal Nüfus (Bin Kişi)	13.697
Türkiye'ye Uzaklık (Km)	1.185
Toplam Yüzölçümü (Km ²)	579.320
Ukrayna'daki Türk Nüfusu	10.000 civarında
Serbest Ticaret Anlaşması	YOK
Tarım Alanında İşbirliği Anlaşması	VAR
Tarım Yürütme Komitesi	VAR

Kaynak: Dünya Bankası ve İİPDB

GENEL EKONOMİK DURUM

- Ukrayna, Rusya'nın ardından, dağılmış Sovyetler Birliği'nin en önemli ekonomik parçası olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte 1991'de ilan edilen bağımsızlığın ardından serbest ekonomiye geçiş sırasında yaşanan sorunlar nedeniyle gayri safi hasıla 1999 yılında, 1991'e göre, %40 azalmıştır. Rusya'ya enerji açısından bağımlı olması ve yeterli düzeyde yapısal reform gerçekleştirilememesinden dolayı Ukrayna'nın ekonomisi hala dış etkenlere karşı çok hassas bir yapıdadır. Ülkenin petrol ve doğal gaz ihtiyacının yaklaşık %75'i, nükleer santrallerin ihtiyaç duyduğu yakıtın tümü ithalat ile sağlanmaktadır.

Ukrayna, Dünya ve Türkiye'ye Ait Ekonomik Veriler

Ekonomik Veri		Yıl	Dünya	Ukrayna	Türkiye
GENEL EKONOMİK VERİLER	Toplam GSYH (Milyon USD)	2015	73.502.341	90.615	718.221
	Kişi Başı GSYH (USD)	2015	10.005	2.115	9.130
	GSYH'nın Yıllık Artışı (%)	2015	2,47	-9,90	3,98
	Toplam İşgücü (Bin Kişi)	2014	3.384.194	23.089	28.361
	İşsizlik Oranı (Çalışan Nüfusa %)	2014	5,93	7,70	9,20
	Enflasyon (%)	2015	1,44	48,72	7,67
	Mal ve Servis İhracatı (GSYH'ya Oranı %)	2015	29,14	52,77	27,96
	Doğrudan Yabancı Yatırım, Net (Milyon USD)	2015	2.111.080	3.050	16.899
GENEL TARIM VERİLERİ	Kırsal Nüfus Oranı (Toplam Nüfusa %)	2015	46,14	30,31	26,60
	Tarım Arazilerinin Oranı (%)	2013	37,73	71,25	49,92
	Tarımsal GSYH (Milyon USD)	2015	3.192.127	10.804	54.518
	Tarım Sektörü Çalışan Oranı (Toplam Çalışana %)	2014	-	14,80	19,70
	Ekilebilir Arazinin Toplam Araziye Oranı (%)	2013	10,85	56,15	26,73
	Gıda Üretim Endeksi (2004-2006=100)	2013	123,00	138,36	129,78

Kaynak: Dünya Bankası

- Dış ticaret açısından bakıldığında, 2015 yılı rakamlarına göre ülkenin toplam ihracatı 37,2 milyar dolar, ithalatı ise 36,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Temel ihracat kalemleri arasında tarım ürünleri, madenler, elektrik enerjisi ve gübre yer aldığı görülmektedir. 2014 yılı verilerine göre ülkenin en büyük ihracat partneri Rusya iken, ikinci sırada Türkiye yer almaktadır. İthalatta enerji kaynakları, otomobil, ilaç gibi ürünler ön plana çıkmakta olup Türkiye Ukrayna'nın toplam ithalatında 9. sıradadır.

TARIM SEKTÖRÜ

- Ukrayna verimli topraklara ve uygun iklim koşullarına sahip, tarım alanında dünyada en yüksek üretim potansiyeline sahip ülkelerden biridir. Çalışan nüfusun yaklaşık %15'i tarım sektöründe faaliyet göstermektedir.
- Ülke topraklarının yaklaşık % 71'i (42,8 milyon hektar) tarıma elverişli araziler olup, toplam tarım arazi miktarı 32,5 milyon hektardır. Avrupa'nın ekilebilir arazisinin yaklaşık 1/3'ü Ukrayna'da bulunmaktadır. Bu arazinin de yaklaşık 2/3'ü de tarımsal olarak çok zengin siyah topraktır. Ülkenin iklimi hem yaz, hem de bahar ekinlerinin yetiştirilmesine uygundur. Ukrayna'da yıllık yağış miktarı yaklaşık 600 mm/m² olup bunun 350 milimetresi bitkinin en çok gelişim gösterdiği Nisan-Ekim ayları arasında toprağa düşer.
- Buğday Ukrayna'nın en önemli tarımsal üretimlerinden birisi olup, ülke çapında, özellikle Merkez ve Güney Ukrayna'da, ekilmektedir. Yetiştirilen buğdayın yaklaşık %95'i Sonbaharda ekilip, Temmuz ve Ağustos aylarında biçilen kışlık buğdaydır. Hasat edilen buğdayın yaklaşık %80'i öğütülerek un haline getirilmektedir. Arpa, son on yıl içerisinde buğdayı geçerek en önemli yemlik ekinlerden birisi haline gelmiştir. Nisan'da ekilip, Ağustos'ta hasat edilen yazlık arpa, toplam arpa ekiminin %90'ını oluşturmaktadır ve ağırlıklı olarak Doğu Ukrayna'da ekimi yapılmaktadır.
- Kışlık arpanın ekimi ise ülkenin en güney toprakları ile sınırlıdır. Ülkenin yerli tohumunun verim bira sektörünün malt talebini karşılayamamakta ve Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Almanya ve Fransa'dan yüksek verimli tohum ithalatına yol açmaktadır. Yükselen üretim ve ülkenin tahıl talebinin azalması ihracatın artmasına yol açmıştır. Dış pazara satılan buğday ve arpanın önemli bir kısmı Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Avrupa ülkelerine ihraç edilmektedir.
- Mısır Ukrayna'nın üçüncü en önemli yemlik ekinidir. Eskimiş ve yetersiz tarım aletleri ve yüksek üretim maliyetlerine karşın ekilen arazi miktarı artış göstermektedir. Mısır ağırlıklı olarak Doğu ve Güney Ukrayna bölgelerinde ekilmektedir. Nisan sonu, Mayıs başı ekilen ürün, Eylül sonu veya Ekim başı gibi hasat edilmektedir. Toplam mısır üretiminin sadece %25-50'lik kısmı hububat olarak kullanılmakta, geri kalanı silaj yapılmaktadır. Ağırlıklı olarak kanatlı ve domuz sektörlerinde kullanılan mısırın üretimi, 2000'li yıllarda kanatlı sektörüne yapılan yatırımların artmasına bağlı olarak artmıştır. Rusya ve Beyaz Rusya, Ukrayna'nın en büyük mısır alıcılarıdır.
- Ayçiçeği, Ukrayna'nın esas yağlı tohum ürünü olup, üretim ülkenin güney ve doğu bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Yüksek fiyatı ve göreceli olarak üretim maliyetinin düşüklüğü ve talebin yüksek olması nedeniyle ayçiçeği tohumu Ukrayna çiftçileri tarafından ekimi tercih edilen bir bitkidir.
- Ukrayna'da ki tarım işletmelerinin büyük çoğunluğunu 3.000 hektardan büyük devlet teşebbüsleri oluşturmaktadır. Ülkede 8.000 hektardan büyük devlet teşebbüslerinin yanında küçük aile işletmeleri de mevcuttur. Yaş meyve ve sebze üretiminin %90'ı bu küçük çiftliklerde yapılmaktadır.
- Ukrayna tarım sektörünün karşılaştığı en önemli sorunlar arasında modern tarım makinalarının eksikliği ve buna bağlı verim ve iş gücü kaybı, hasadın depolama imkanlarının az olması, devlet teşebbüslerinin özelleştirilmesinde yaşanan zorluklar ve çiftçinin bankalara olan yüksek borç yükü sayılabilmektedir

Ukrayna'nın Temel Bitkisel Ürün Üretimi (Bin Ton)

Ürünler	2009	2010	2011	2012	2013
Mısır	10.486	11.953	22.838	20.961	30.950
Buğday	20.886	16.851	22.324	15.763	22.279
Patates	19.666	18.705	24.248	23.250	22.259
Ayçiçeği Tohumu	6.364	6.772	8.671	8.387	11.050
Şeker Pancarı	10.068	13.749	18.740	18.439	10.789
Arpa	11.833	8.485	9.098	6.936	7.562
Soya Fasulyesi	1.044	1.680	2.264	2.410	2.774
Kolza Tohumu	1.873	1.470	1.438	1.204	2.352
Lahanalar ve Diğer Brokoli Türleri	1.509	1.497	2.004	1.922	2.083
Domates	2.041	1.825	2.112	2.274	2.051
TOPLAM	95.769	92.168	124.581	112.597	125.223

Kaynak:FAOSTAT

Ukrayna'nın İşlenmiş Bitkisel Ürün Üretimi (Bin Ton)

Ürünler	2009	2010	2011	2012	2013
Yağlı Tohum Küspeleri	5.040	5.465	6.784	6.621	8.839
Arpa Birası	3.001	3.096	3.030	2.967	2.740
Ayçiçeği Yağı	2.772	2.990	3.177	3.804	2.303
Ham Şeker	1.271	1.546	2.327	2.330	1.374
Melas	365	652	860	851	500
Margarin	353	363	359	328	283
Şarap	273	300	175	180	168
Soyafasulyesi Yağı	82	69	61	93	113
Kolza Yağı	37	27	39	36	69
Mısır Yağı	8	8	11	10	9
TOPLAM	13.204	14.519	16.827	17.223	16.399

Kaynak:FAOSTAT

- Ukrayna'da hayvancılık Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından artan yem ve üretim maliyetleri nedeniyle düşüşe geçmiş, et fiyatlarının artması da ülke çapında talebin azalmasına yol açmıştır. Yem bitkilerinin ekimi ülke tarım arazilerinin %40'ını kapsamaya karşın yetersiz ekipman ve kötü yönetim gibi nedenlerden dolayı ihtiyacı karşılamakta zorlanmaktadır.
- Bunun yanında özel teşebbüsler 2000'lerde sığır ve domuz sektörüne giriş yapsa da kazancın az ve uzun zamanda geri dönmesi nedeniyle sürülerin kesilmesine ve hayvan sayısının azalmasına yol açmıştır. Günümüzde Ukrayna'nın hayvan varlığı genel olarak aile çiftliklerinde 3-4 hayvanlık sürülerden ibarettir.
- Hayvan hastalıkları bakımından bakıldığında ise 2015 yılı itibari ile ülkede Yalancı Kuduz (Aujeszky Hastalığı), Afrika Domuz Vebası, Sığır Tüberkülozu, Klasik Domuz Vebası, Sığır Löykozu, Kuduz ve bal arılarında Varroa görüldüğü belirtilmiştir.
- Ukrayna BSE sınıflandırmasında "belirsiz risk" ülke statüsünde yer aldığı için sığır türü hayvanlar için ithalata izinli ülkeler arasında değildir ancak küçükbaş hayvanlar için ithalata izinli ülkeler listesindedir. Ayrıca Ukrayna et ve et ürünleri ithalatı yapmaya izinli ülkeler listesinde yer almamaktadır.
- Ülkemiz Ukrayna'dan damızlık koyun keçi ithalatı konusunda gerekli düzenlemeleri 2012 yılında tamamlamış ve 2012-2016 yılları arasında toplamda 5465 baş damızlık koyun ithalatı gerçekleştirmiştir.

•
Ukrayna'nın Temel Hayvansal Ürünler Üretimi (Bin Ton)

Ürünler	2009	2010	2011	2012	2013
Çiğ İnek Sütü	11.364	10.977	10.804	11.080	11.189
Tavuk Eti	894	953	995	1.075	1.168
Tavuk Yumurtası	884	974	1.064	1.093	1.121
Tavuk Sakatları	766	860	880	920	1.020
Domuz Eti	527	631	704	701	748
Domuz Sakatları	519	625	694	681	729
Siğir Eti	454	428	399	389	428
Siğir Sakatları	454	428	399	388	428
Çiğ Keçi Sütü	218	220	233	253	255
Bal	74	71	70	70	74
TOPLAM	16.392	16.426	16.473	16.860	17.375

Kaynak:FAOSTAT

Ukrayna'nın İşlenmiş Hayvansal Ürünler Üretimi (Bin Ton)

Ürünler	2009	2010	2011	2012	2013
Yağsız İnek Sütü	1.579	1.680	1.620	1.872	1.992
Peynir (İnek Sütünden)	224	207	178	166	165
Kurutulmuş Yağsız Süt	113	108	108	104	108
Tereyağı (İnek Sütünden)	75	80	77	89	94
Tereyağı ve Saf Yağ	75	80	77	89	94
Domuz Yağı	64	64	62	64	64
Suyu Alınmış Tam Süt	49	49	49	49	49
Süt Tozu	15	15	15	15	15
İç Yağ	9	11	13	13	14
Yoğunlaştırılmış Tam Süt	19	13	13	13	13
TOPLAM	2.250	2.343	2.247	2.508	2.643

Kaynak:FAOSTAT

Türkiye – Ukrayna Serbest Ticaret Anlaşması Müzakereleri

- 2011 yılı Aralık ayında başlatılan Türkiye – Ukrayna Serbest Ticaret Anlaşması (STA) müzakereleri henüz tamamlanamamış olup iki ülke üst düzey yetkilileri tarafından en kısa sürede bitirilmesinin umulduğu ifade edilmiştir.

Avrupa Birliği – Ukrayna Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Anlaşması Kapsamında Yaşanan Gelişmeler

- Ukrayna ve AB arasındaki STA 27 Haziran 2014 tarihinde imzalanmış ve 1 Ocak 2016 tarihinde yürürlüğe koymuştur. Bu anlaşma kapsamında, Ukrayna tarife satırlarının değer bakımından %99,1'ini, AB ise %98,1'ini sıfırlamıştır. Ayrıca, rekabet, kamu alımları, fikri mülkiyet hakları, ticarete teknik engeller, sağlık ve bitki sağlığı alanlarını içeren bölümleri ile bu hususlarda Ukrayna'nın AB mevzuatına yaklaşılması beklenmektedir.

TÜRKİYE – UKRAYNA TARIMSAL DIŞ TİCARETİ

Ukrayna'nın Genel ve Tarımsal Dış Ticareti (Milyar USD)

Yıllar	İhracat		İthalat		Dış Ticaret Dengesi		Dış Ticaret Hacmi	
	Genel	Tarımsal	Genel	Tarımsal	Genel	Tarımsal	Genel	Tarımsal
2015	38,4	13,4	35,2	3,5	3,2	9,9	73,6	16,9

Kaynak: TradeMap-UN/WTO

Ukrayna'nın Dünyadan Tarımsal İthalatında İlk 10 Ürün (Bin USD)

HS Kodu	HS Tanım	2011	2012	2013	2014	2015
240120	Tütün (tamamen/kısmen sapları koparılmış, damarı çıkarılmış)	253.231	277.983	219.272	227.326	220.853
210690	Diğer gıda müstahzarları	222.588	258.490	311.894	248.799	150.295
210111	Kahve hülasa, esans ve konsantreleri	256.653	226.109	220.760	178.233	129.159
080390	Muz (plantain hariç); taze veya kurutulmuş	0	0	0	212.075	123.510
120600	Ayçiçeği tohumu	108.530	179.301	211.802	165.012	112.206
100510	Mısır (tohumluk)	166.073	203.443	254.373	312.757	107.013
080520	Mandarin, klemantin, viking vb. (taze/kurutulmuş)	118.317	159.334	216.635	150.548	93.025
230990	Hazır diğer hayvan yemleri (perakende)	115.190	137.271	148.894	129.040	90.471
151190	Palm yağı ve fraksiyonları; diğer	105.443	177.765	210.496	146.400	84.015
240220	Tütün içeren sigaralar	70.851	74.300	100.672	111.421	74.299
DİĞER TARIM ÜRÜNLERİ		4.925.897	5.825.106	6.292.224	4.170.288	2.299.327
TOPLAM		6.342.773	7.519.102	8.187.022	6.051.899	3.484.173

Kaynak: Trademap

Ukrayna'nın Dünyaya Tarımsal İhracatında İlk 10 Ürün (Bin USD)

HS Kodu	HS Tanım	2011	2012	2013	2014	2015
100590	Mısır (diğer)	1.963.838	3.879.226	3.806.584	3.323.289	2.992.956
151211	Ayçiçeği tohumu yağları; ham	2.879.331	3.702.760	3.059.966	3.315.824	2.792.496
100199	Buğday (makarnalık durum buğdayı hariç) ve mahlut; tohumluk olmayan	0	0	0	2.272.071	2.223.841
120190	Soya fasulyesi (kırılmış olsun olmasın); tohumluk olmayan	0	0	0	701.021	805.420
100390	Arpa; tohumluk olmayan	0	0	0	841.822	768.492
230630	Ayçiçeği tohumu yağı üretiminden arta kalan küspe ve katı atıklar	525.742	746.157	755.542	897.322	745.987
120510	Rep/kolza tohumları; düşük erusik asitli	629.516	790.498	1.195.581	867.867	566.010
240220	Tütün içeren sigaralar	193.042	223.673	251.384	251.555	277.788
151219	Ayçiçeği tohumu yağları (diğer)	266.734	231.216	221.306	238.519	231.054
180690	Diğer çikolata, kakao içeren gıda müstahzarları	571.550	554.761	450.086	227.135	119.463
Diğer Tarım Ürünleri		5.773.955	7.682.486	7.298.176	3.717.453	3.037.459
TOPLAM		12.803.708	17.810.777	17.038.625	16.653.878	14.560.966

Kaynak: Trademap

Ukrayna'nın Türkiye ile Genel ve Tarımsal Dış Ticareti (Milyon USD)

Yıllar	İhracat			İthalat			Dış Ticaret Dengesi		Dış Ticaret Hacmi	
	Genel	Tarım	%	Genel	Tarım	%	Genel	Tarım	Genel	Tarım
2013	2.189	346	15,8	4.516	871	19,3	-2.327	-525	6.705	1.217
2014	1.729	250	14,5	4.243	804	18,9	-2.514	-554	5.972	1.054
2015	1.122	148	13,2	3.449	915	26,5	-2.327	-767	4.571	1.063

Kaynak: TÜİK

- 2015 yılı itibariyle Ukrayna; tarımsal ürünler bakımından, ülkemizin ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında 28. sırada (payı % 0,9) ülkemizin ithalatında ise 2. sırada (payı % 8,1) yer almaktadır.
- Tarım ürünleri ithalatının kompozisyonuna bakıldığında ithalatın büyük çoğunluğunu yem hammaddesi olarak kullanılan ve ülkemizde üretimi yetersiz olan soya fasulyesi, buğday kepeği ve ayçiçeği küspesi ile tümü Dahili İşleme Rejimi (DİR) kapsamında ekmeklik buğday ve ham ayçiçeği yağı oluşturmaktadır.
- Ülkemiz ile ilişkilerde önemli bir gelişme olarak Ukrayna'dan ceviz ithalatına ek vergi uygulaması 18.11.2015 tarihinde sonlandırılmıştır.

Türkiye'nin Ukrayna'ya Tarımsal Ürün İhracatında İlk 10 Ürün (Bin \$)

HS Kodu	HS Tanım	2011	2012	2013	2014	2015
080520	Mandarin, klemantin, viking vb. (taze/kurutulmuş)	60.619	45.497	84.057	48.102	34.771
080550	Limon ve tatlı limon (taze/kurutulmuş)	32.954	25.643	29.877	23.912	15.473
120600	Ayçiçeği tohumu	12.887	14.554	12.554	18.755	15.153
080510	Portakal (taze/kurutulmuş)	24.968	16.321	28.082	19.954	13.928
070200	Domates (taze/soğutulmuş)	24.061	26.010	30.250	24.499	8.263
200819	Diğer sert kabuklu meyve ve karışımlarının konserveleri	35.555	29.494	33.975	18.412	7.349
080222	Fındık (kabuksuz)	8.777	8.448	8.203	6.999	5.883
081090	Diğer meyveler (taze)	7.557	8.774	13.121	7.554	4.745
080540	Greyfurt ve pomelo (taze/kurutulmuş)	12.832	12.356	14.108	8.394	4.608
080610	Üzüm (taze)	12.107	14.709	13.313	12.120	4.511
DİĞER TARIM ÜRÜNLERİ		61.306	71.240	78.702	61.770	33.736
TOPLAM		293.623	273.046	346.242	250.471	148.420

Kaynak:TÜİK

Türkiye'nin Ukrayna'dan Tarımsal Ürün İthalatında İlk 10 Ürün (Bin \$)

HS Kodu	Ürün Tanımı	2011	2012	2013	2014	2015
120190	Soya fasulyesi (kırılmış olsun olmasın); tohumluk olmayan	0	71.844	76.839	178.855	386.393
151211	Ayçiçeği tohumu yağları; ham	453.530	333.931	353.120	243.233	215.780
230630	Ayçiçeği tohumu yağı üretiminden arta kalan küspe ve katı atıklar	90.152	52.454	42.637	76.570	88.444
230230	Buğdaydan elde edilen kepek, kavuz ve diğer kalıntılar	45.532	52.823	85.093	87.592	69.962
100199	Buğday (makarnalık durum buğdayı hariç) ve mahlut; tohumluk olmayan	0	40.785	43.845	45.223	54.691
230400	Soya fasulyesi yağı üretiminden arta kalan küspe ve katı atıklar	0	0	0	1.007	27.619
100390	Arpa; tohumluk olmayan	0	1.106	6.995	83.227	11.773
230310	Niştacılık artıkları vb. artıklar	16.266	15.577	14.702	15.939	11.417
100590	Mısır (diğer)	24.256	23.254	149.827	5.820	8.026
170390	Diğer melaslar	1.407	3.811	3.620	0	4.782
DİĞER TARIM ÜRÜNLERİ		552.160	229.560	94.581	66.244	35.901
TOPLAM		1.183.302	825.144	871.258	803.710	914.787

Kaynak:TÜİK

UKRAYNA İLE POTANSİYEL ÜRÜNLERİMİZDE DIŞ TİCARET DEĞERLERİ

Beyaz Et ve Beyaz Et Ürünleri		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
160239	Diğer kümes hayvanlarından hazırlanmış madde ve konserveler	2.967	0	427.588	0,00
020714	Horoz ve tavukların parçalanmış et ve sakatları (dondurulmuş)	757.592	8	335.567	0,00
020727	Hindilerin parçalanmış et ve sakatları (dondurulmuş)	40.028	0	66.458	0,00
020712	Horoz ve tavukların parçalanmamış etler (dondurulmuş)	1.723.847	0	20.811	0,00
020711	Horoz ve tavukların parçalanmış etler (taze/soğutulmuş)	57.162	0	3.216	0,00
TOPLAM		2.677.685	8	855.176	0,00

Yumurta		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
040700	Kuş ve kümes hayvanlarının kabuklu yumurtaları	284.054	0	55.067	0,00
040719	Kuş ve diğer kümes hayvanlarının yumurtaları; kuluçkalık	161	0	7.395	0,00
040721	Tavuk yumurtaları (taze) (Gallus domesticus türü); kuluçkalık olmayan, damızlık olmayan	1.239.392	0	5.143	0,00
040811	Kuş ve kümes hayvanlarının yumurta sarıları (kurutulmuş)	4	0	689	0,00
040891	Kuş ve kümes hayvanlarının kabuksuz yumurtaları; kurutulmuş	115	0	170	0,00
TOPLAM		1.716.618	2.246	141.800	1,58

Süt ve Süt Ürünleri		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
040690	Diğer peynirler	275.184	0	193.543	0,00
040510	Tereyağı	10.618	0	106.614	0,00
040630	Eritme peynirler (rendelenmemiş/toz haline getirilmemiş)	251.524	0	89.450	0,00
040590	Sütten elde edilen diğer yağlar	406	0	64.087	0,00
040610	Taze peynir (olgunlaşmamış/sertleşmemiş) ve lor	197.582	0	58.290	0,00
TOPLAM		1.350.998	0	774.813	0,00

Fındık		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
080222	Fındık (kabuksuz)	6.101.092	38.312	64.538	59,36

Turunçgiller		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
080520	Mandarin, klemantin, viking vb. (taze/kurutulmuş)	1.644.533	273.045	710.036	38,46
080510	Portakal (taze/kurutulmuş)	1.033.851	103.253	456.181	22,63
080550	Limon (Citrus limon, Citrus limonum) ve tatlı limonlar	1.496.856	127.859	263.492	48,52
080540	Greyfurt ve pomelo (taze/kurutulmuş)	480.503	52.299	112.550	46,47
TOPLAM		4.655.743	556.455	1.542.259	36,08

Kuru Üzüm		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
080620	Üzüm; (kurutulmuş)	2.423.240	0	2.714	0,00

Kiraz ve Vişne		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
080921	Vişne (Prunus cerasus) (taze)	2.376	3	234	1,33
080929	Kiraz (taze)	578.814	358	207	172,77
081210	Kiraz, vişne (geçici konserve edilmiş)	51.828	0	140	0,00
TOPLAM		633.018	361	581	62,09

Kayısı		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
081310	Kayısı (zerdali dahil) kurutulmuş	1.618.539	26.243	53.472	49,08
080910	Kayısı (zerdali dahil) (taze)	179.596	4.162	22.589	18,43
TOPLAM		1.798.135	30.405	76.061	39,97

Bakliyatlar		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
071310	Bezelye (kabuksuz) (taneleri ikiye ayrılmış)	81.369	48	7.146	0,67
071340	Mercimekler; kabuksuz (kuru)	983.983	781	2.795	27,93
071333	Adi fasulye (beyaz fasulye dahil) (kabuksuz) (taneleri ikiye ayrılmış)	25.815	2	2.564	0,08
071320	Nohut; kabuksuz (kuru)	125.053	361	466	77,44
071331	Vigla mango türü fasulye (kabuksuz) (taneleri ikiye ayrılmış)	430	0	421	0,00
TOPLAM		1.236.691	1.206	13.692	8,81

Bitki Tohumları		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
120991	Sebze tohumları	78.298	1.050	139.277	0,75
120910	Şeker pancarı tohumu	5.645	0	117.328	0,00
120929	Diğer yem bitkilerinin tohumları	5.330	0	17.356	0,00
120110	Soya fasulyesi; tohumluk	241	0	7.538	0,00
120999	Ekim amacıyla kullanılan diğer tohum, meyve ve sporlar	3.333	15	4.802	0,31
TOPLAM		2.655.543	3.609	331.482	1,09

Su Ürünleri		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
030351	Ringa balıkları (dondurulmuş)	52	0	461.419	0,00
030379	Diğer balıklar (dondurulmuş)	15.740	14	324.666	0,00
030212	Pasifik, Atlantik, tuna somonları (taze/soğutulmuş)	29	0	296.190	0,00
030378	Berlam balıkları (dondurulmuş)	1	0	223.974	0,00
030374	Uskumru balıkları (dondurulmuş)	19	0	216.882	0,00
TOPLAM		5.513.609	19.261	3.973.262	0,48

Baharatlar		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
090411	Karabiber (ezilmemiş/öğütülmemiş)	959	0	64.265	0,00
090420	Capsicum ve pimenta cinsi biber (kurutulmuş)	3.489	0	19.031	0,00
091099	Diğer baharatlar	444.727	2.115	11.703	18,07
090412	Karabiber (ezilmiş/öğütülmüş)	5.856	0	7.625	0,00
091010	Zencefil	29	0	4.966	0,00
TOPLAM		612.753	2.115	135.135	1,57

Değirmencilik Ürünleri		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
110710	Malt (kavrulmamış)	0	0	33.488	0,00
110429	Diğer hububat taneleri; diğer şekilde işlenmiş	140.461	0	30.756	0,00
110813	Patates nişastası	384	0	15.898	0,00
110412	Yulaf; yassılaştırılmış/flokon halinde taneler	30	0	13.391	0,00
110100	Buğday unu/mahlut unu	4.589.327	0	10.760	0,00
TOPLAM		5.535.710	2.588	148.530	1,74

Hazır Gıdalar		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
210690	Diğer gıda müstahzarları	1.837.855	2.535	1.155.746	0,22
190110	Çocukların beslenmesinde kullanılan müstahzarlar (perakende)	30.498	225	207.795	0,11
190590	Diğer ekmekçi mamulleri	1.648.377	419	153.774	0,27
190219	Makarna; yumurtasız (pişirilmemiş)	1.878.103	8.841	120.376	7,34
190410	Hububat/hububat ürünlerinden kabartılmış/kavrulmuş gıda mamulleri	97.604	74	46.009	0,16
TOPLAM		6.626.054	13.639	1.836.787	0,74

Çikolata ve Kakaolu Ürünler ile Diğer Atıştırmalıklar		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
180690	Diğer çikolata, kakao içeren gıda müstahzarları	1.666.828	6.842	408.548	1,67
180500	Kakao tozu (ilave şeker/diğer tatlandırıcı maddeler içermeyen)	198.172	389	331.532	0,12
180310	Kakao hamuru; yağı alınmamış	37.721	0	294.909	0,00
180631	Gıda müstahz.; kakao/çikolata içeren doldurulmuş, kalıp dilim/çubuk halde	307.407	382	290.115	0,13
170490	Kakao içermeyen diğer şeker mamulleri	1.764.934	16.958	242.593	6,99
TOPLAM		7.486.981	29.496	2.033.180	1,45

Meyve Konserveleri, Jöle, Marmelat ve Reçeller		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
200819	Diğer sert kabuklu meyve ve karışımlarının konserveleri	3.750.685	124.785	209.584	59,54
200799	Diğer reçel, jöle, marmelat, meyve püresi ve pastları	1.396.011	39.048	49.617	78,70
200820	Ananas konserveleri	89	0	47.035	0,00
200899	Diğer meyve, yemiş, bitki parçaları konserveleri	37.567	47	39.545	0,12
200811	Yer fıstığı konserveleri	24.552	52	30.584	0,17
TOPLAM		5.444.831	164.089	429.683	38,19

Bitkisel Yağlar		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
151190	Palm yağı ve fraksiyonları; diğer	4.324	0	943.123	0,00
151790	Margarin; diğer	396.650	327	425.004	0,08
330210	Yiyecek/içecek sanayinde kullanılan koku veren karışımlar	106.846	2.045	276.489	0,74
151110	Palm yağı ve fraksiyonları; ham	3.832	0	157.392	0,00
151620	Bitkisel yağlar vb. fraksiyonları	1.226.200	18	122.300	0,01
TOPLAM		5.981.573	7.525	2.323.654	0,32

Tütün Ürünleri		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
240120	Tütün (tamamen/kısmen sapları koparılmış, damarı çıkarılmış)	8.259	46	1.111.797	0,00
240220	Tütün içeren sigaralar	1.872.089	1.461	455.790	0,32
240399	Tütün ve tütün yerine geçen madde hülusalaları	7.978	0	288.864	0,00
240110	Tütün (saplı, damarlı)	2.124.288	46.151	236.834	19,49
240391	Homojenize/yeniden tertip edilmiş tütün	68	0	74.684	0,00
TOPLAM		4.408.324	47.798	2.244.350	2,13

UKRAYNA'NIN TARIMSAL İTHALATINDAKİ İLK 20 ÜRÜN İÇERİSİNDE TÜRKİYE'NİN PAYI

HS Kodu ve Tanımı		2011-2015 Türkiye'nin Dünyaya İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin \$)	2011-2015 Ülke'nin Dünyadan İthalatı (Bin \$)	Türkiye'nin Oranı (%)
210690	Diğer gıda müstahzarları	1.837.855	2.535	1.155.746	0,22
240120	Tütün (tamamen/kısmen sapları koparılmış, damarı çıkarılmış)	8.259	46	1.111.797	0,00
100510	Mısır (tohumluk)	166.825	2.932	1.050.849	0,28
210111	Kahve hülasa, esans ve konsantreleri	14.871	0	1.007.032	0,00
151190	Palm yağı ve fraksiyonları; diğer	4.324	0	943.123	0,00
020329	Diğer domuz etleri (dondurulmuş)	0	0	799.863	0,00
120600	Ayçiçeği tohumu	470.860	73.903	761.879	9,70
080520	Mandarin, klemantin, viking vb. (taze/kurutulmuş)	1.644.533	273.045	710.036	38,46
230990	Hazır diğer hayvan yemleri (perakende)	504.953	23	607.143	0,00
230910	Kedi/köpek maması (perakende)	13.332	0	466.532	0,00
090121	Kahve (kafeini alınmamış, kavrulmuş)	22.467	66	464.122	0,01
030351	Ringa balıkları (dondurulmuş)	52	0	461.419	0,00
080510	Portakal (taze/kurutulmuş)	1.033.851	103.253	456.181	22,63
240220	Tütün içeren sigaralar	1.872.089	1.461	455.790	0,32
220820	Üzüm şarabı-alkol derecesi % 80'den az, tağyir edilmemiş	1.446	0	442.602	0,00
151790	Margarin; diğer	396.650	327	425.004	0,08
180690	Diğer çikolata, kakao içeren gıda müstahzarları	1.666.828	6.842	408.548	1,67
220421	Diğer şarap ve üzün şırası (durdurulmuş)-muhtevası 2 litre/daha az kaplarda	47.243	0	360.828	0,00
020714	Horoz ve tavukların parçalanmış et ve sakatları (dondurulmuş)	757.592	8	335.567	0,00
180500	Kakao tozu (ilave şeker/diğer tatlandırıcı maddeler içermeyen)	198.172	389	331.532	0,12
TOPLAM		82.237.764	1.319.976	31.982.315	4,13

SONUÇ

- Ukrayna geniş ve verimli tarım arazileri ile önemli bir tarım ülkesi olmakla birlikte ülkenin henüz sektörde istenilen yatırımları gerçekleştirememesi nedeniyle mevcut potansiyelini gösterememektedir.
- Türkiye'nin dış pazar potansiyeli olarak incelendiğinde Türkiye'nin Ukrayna'ya daha çok yaş meyve ve sebze ihraç ettiği görülmekte olup başta hazır gıdalar ve şekerleme ürünleri olmak üzere bitkisel yağlar, tütün ürünleri, beyaz et, yumurta, su ürünleri, süt ürünleri ve sebze tohumlarında önemli bir ihracat potansiyeline sahiptir. Türkiye'nin Ukrayna'nın son beş yıl içerisindeki turunçgil ithalatındaki payı yaklaşık %36 olup bu oranın da artabileceği gözlemlenmektedir.
- AB ile imzalanan Derin ve Kapsamlı STA'nın, Türkiye'nin Ukrayna'ya tarım ürünleri ihracatını olumsuz etkilemesi beklenmektedir.

UKRAYNA İLE İLGİLİ RAPORLAR

United States Department of Agriculture; Ukraine - Food and Agricultural Import Regulations and Standards. Link: <https://goo.gl/uYnSSR>

KAYNAKLAR

- <http://www.jpost.com/International/Qatars-next-big-purchase-A-farming-sector>
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
<http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disliskiler/ulkeler/ulke-detay/Ukrayna>
<http://www.ukraine-arabia.ae/economy/agriculture/>
http://www.oie.int/wahis_2/public/wahid.php/Countryinformation/Animalsituation
http://ukraynahaber.com/index.php?option=com_k2&view=item&id=5270:serbest-ticaret-ukrayna&Itemid=188&tmpl=component&print=1